
VEČJEZIČNOST V INSTITUCIJAH EVROPSKE UNIJE – ALI RES DELUJE?: SLOVENŠČINA V SVETU EU

S pomočjo pisne ankete je bila opravljena analiza jezikovnega položaja slovenskih predstavnikov v delovnih skupinah in odborih Sveta EU. Ti so v glavnem zadovoljni s storitvami tolmačenja in prevajanja kljub težavam, kot so strokovna terminologija, tehnične težave in nepravočasnost prevodov v slovenščino. Čeprav je tolmačenje razmeroma pogosto zagotovljeno, slovenščino slovenski predstavniki uporabljajo precej redko, posebej v neformalnih okoliščinah. Prevladuje angleščina, ki jo tudi najboljše znajo, največ težav pri sporazumevanju slovenskim predstavnikom povzroča francoščina. Raba slovenščine se jim zdi pomembna predvsem s simbolnega stališča, v praksi pa udeležajo en delovni jezik. Sicer polovica vprašanih predstavnikov zagovarja obstoječi večjezični sistem znotraj institucij EU, nekateri pa menijo, da bi bil funkcionalno in finančno ustrežnejši sistem z angleščino kot edinim delovnim jezikom.

Ključne besede: Svet Evropske unije, tolmačenje, prevajanje, jezikovna stališča, raba jezikov

1 Uvod

Kulturna in jezikovna raznolikost sta temelj evropske identitete in Evropske unije. »Če nastanek večine evropskih narodov temelji na njihovih identitetnih jezikih, pa lahko Evropska unija temelji le na svoji jezikovni raznolikosti« (Maalouf et al. 2008: 5). Znotraj institucij EU veliki tolmaška in prevajalska služba skrbita za to, da se zakonodajni in politični dokumenti redno prevajajo v vse uradne jezike, da je tolmačenje zagotovljeno za uradne sestanke na ministrski ravni in sestanke, na katerih se sprejemajo odločitve, da na zasedanjih Evropskega parlamenta lahko vsak poslanec govori v svojem maternem jeziku ter da lahko vsak državljani Unije

¹ V uvodni fazi raziskave je sodeloval tudi Jordi Magrinyà Domingo.

piše institucijam in organom EU v enem od 23 uradnih jezikov in dobi odgovor v istem jeziku. Zapleteni večjezični sistem znotraj institucij EU ima seveda svoje zagovornike in nasprotnike. »Za vsako človeško družbo jezikovna, kulturna, etnična ali verska raznolikost hkrati pomeni prednosti in pomanjkljivosti, vir bogastva, vendar tudi vir napetosti« (Maalouf et al. 2008: 3). Sistemu očitajo, da je stroškovno, časovno in logistično neučinkovit (Gazzola 2006), jezikovna raznolikost pa je za nekatere ovira gospodarskega napredka, politične integracije in prave demokracije (Ammon 2006: 322).

O tem, kako večjezičnost znotraj institucij EU dejansko deluje v praksi, je sorazmerno malo znanega, zato je bila v okviru evropskega projekta DYLAN² izvedena raziskava o jezikovni situaciji slovenskih predstavnikov in predstavnic v Svetu Evropske unije.

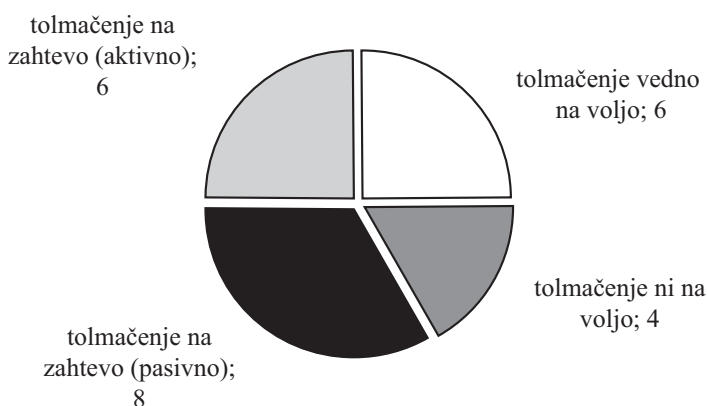
Svet EU je poleg Evropske komisije in Evropskega parlamenta glavni organ odločanja v EU. Deluje na treh ravneh. Najnižja je raven delovnih skupin in odborov, ki reši 70 % zadev. V delovnih skupinah predstavniki držav članic prvič predstavijo stališča svoje države do obravnavanih predlogov. Zaradi gospodarnosti so jim prepuščeni tehnična in strokovna vprašanja ter priprava predlogov za politične odločitve, ki morajo biti sprejete na najvišjem nivoju. Zasedanj delovnih skupin se udeležujejo uradniki držav članic, ki prihajajo iz prestolnic in so strokovnjaki na področjih, za katera se sprejema obravnavani dokument, ali diplomati, zaposleni v stalnih predstavništvih (Vodnik et al. 2005: 65). V odborih so višji državni uradniki, ki razpravljajo o odprtih vprašanjih, o katerih delovna skupina ni dosegla želenega soglasja, ali o horizontalnih zadevah, ki jih delovne skupine ne obravnavajo (n. d.: 68). Nad ravnjo delovnih skupin in odborov sta Odbor stalnih predstavnikov in Posebni odbor za kmetijstvo, ki rešita 10–15 % zadev, s preostalimi odprtimi vprašanji pa se ukvarja najvišja raven, kjer sodelujejo ministri držav članic (Evropska komisija 2006: 18–19; Vodnik et al. 2005: 51). Za namene pričujoče raziskave je bila najzanimivejša najnižja raven odločanja, torej delovnih skupin in odborov Sveta EU. Na tej ravni se reši največ vprašanj, po režimih tolmačenja pa je najkompleksnejša. Ker je medijsko manj izpostavljena kot višji ravni, je mogoče predvidevati, da je najmanj zaznamovana s politično korektnostjo in všečnostjo.

² Projekt DYLAN: *Language dynamics and management of diversity* poteka v okviru 6. okvirnega programa EU v letih 2006–2011 in združuje 18 ustanov iz 12 evropskih držav. Cilj projekta, ki ga vodi Anne-Claude Berthoud z Univerze v Lausanni, je prepoznati pogoje, pod katerimi je evropska jezikovna raznolikost prednost, in sicer prek štirih spremenljivk: jezikovne prakse, mnenj in stališč o večjezičnosti in jezikovni raznolikosti, jezikovne politike oblasti oziroma jezikovnih strategij zasebnih podjetij ter jezikovnega okolja. Raziskovalno delo poteka na treh področjih, ki so posebej relevantna za vprašanje večjezičnosti v Evropi (podjetja, institucije EU in sistemi izobraževanja), povezujejo pa jih tri presečna vprašanja (učinkovitost in pravičnost v jezikovni praksi, nastajanje jezikovnih različic, vzorci večjezičnosti v evropski zgodovini). Slovenska naloga v okviru drugega področja, to je institucij EU, je raziskava povezljivosti jezikovne politike, naklonjene večjezičnosti, s politično voljo za pospeševanje manjših jezikov. Več informacij o projektu DYLAN je dostopnih na spletni strani (<<http://www.dylan-project.org>>).

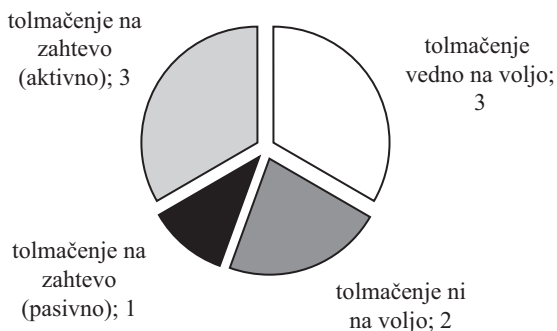
Raziskava jezikovne situacije v Svetu EU je izhajala iz že prej opravljene analize jezikovnega položaja slovenskih evroposlancev in intervjujev z dvema slovenskima predstavnikoma v Svetu EU. Na osnovi pridobljenih podatkov smo sestavili anketo s 25 vprašanji o delu v Svetu, o jezikovni organizaciji delovnega konteksta, jezikovni rabi, statusu jezikov in jezikovni opremljenosti. Poslana je bila slovenskim predstavnikom v delovnih skupinah in odborih Sveta EU. Prejeli smo 21 veljavnih odgovorov, od tega osemnajst predstavnikov deluje v delovnih skupinah, devet pa v odborih. Ker vsi anketiranci niso odgovorili na vsa vprašanja ali vsi odgovori niso bili jasni, predstavljeni rezultati ne morejo biti podlaga za utemeljeno posploševanje, kljub temu pa nakazujejo pot za odkrivanje in razumevanje trendov ter dejavnikov v raziskovanem kontekstu.

2 Tolmačenje in prevajanje v Svetu EU

Rabo slovenščine v okoli 250 delovnih skupinah in odborih Sveta EU zagotavlja predvsem tolmačenje, ki poteka po več režimih. Tolmačenje v vseh uradnih jezikih je vedno na voljo na zasedanjih ministrske ravni in nekaterih delovnih skupin. Na zasedanjih Odbora stalnih predstavnikov in delovnih teles, ki se jih udeležujejo predstavniki stalnih predstavništav držav članic v Bruslju, tolmačenja ni. V ostalih delovnih telesih je tolmačenje na voljo po sistemu na zahtevo, kar pomeni, da lahko država članica za določene delovne skupine zahteva tolmačenje. Tolmačenje na zahtevo je lahko aktivno, torej iz slovenščine v drug jezik in obratno, ali pasivno, kar pomeni zgolj iz slovenščine v drug jezik (Vodnik et al. 2005: 62). Režimi tolmačenja so dinamični, saj se spreminjajo tako med različnimi delovnimi telesi kot skozi časovna obdobja. Pasivno tolmačenje je bilo na primer precej večkrat na voljo v obdobju slovenskega predsedovanja EU. Kot kažeta **Slika 1** in **2**, pa je na splošno razmeroma malo delovnih teles brez kakršnega koli predvidenega tolmačenja.

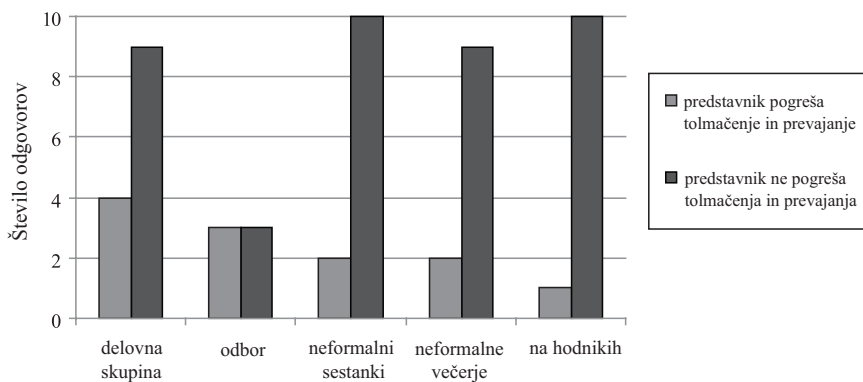

Slika 1: Deleži delovnih skupin Sveta EU s predvidenimi režimi tolmačenja.

Slika 2: Deleži odborov Sveta EU s predvidenimi režimi tolmačenja.

Za financiranje tolmačenja na zahtevo ima vsaka država članica na voljo posebna finančna sredstva, ki za slovenske potrebe zaenkrat zadostujejo.³ Tudi anketiranim predstavnikom v Svetu EU se obseg tolmačenja in prevajanja načeloma zdi zadosten (**Slika 3**). Odgovori so razpršeni, vendar bi si več tolmačenja in prevajanja najbolj želeli za razumevanje drugih govorcev in besedil, nekoliko manj pa za pogajanje in predstavljanje informacij.

Slika 3: Primerjava pogrešanja tolmačenja in prevajanja po kontekstih.

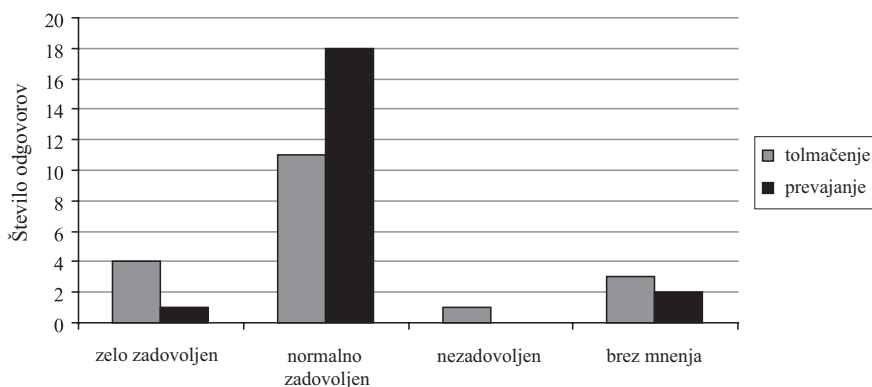
S tolmaškimi in prevajalskimi storitvami so slovenski predstavniki v Svetu EU na splošno zadovoljni (**Slika 4**), toda zaradi tolmačenja ali prevajanja je težave pri sporazumevanju že imela slaba polovica, to je deset vprašanih. Po mnenju nekaterih je celo težje poslušati tolmačenje kot govorca v izvirnem jeziku. Težave nastajajo predvsem zaradi človeškega dejavnika. Lahko se zgodi, da »kakšen izmed tolmačev ne prevaja dobro, izpušča bistvene informacije, ne zajame

³ Intervju s predstavnico Službe Vlade RS za evropske zadeve, opravljen v okviru raziskave za projekt DYLAN 13. 9. 2007.

bistva sporočila, ne prevaja pravočasno, se zmoti.«⁴ Pri neustreznih prevodih dokumentov si predstavniki pomagajo z izvornikom: »Včasih (redkeje) je kakšen prevod neustrezen, ima vsebinske napake, zato je potrebno pogledati angleško različico dokumenta.«

Moteče je pretirano slovenjenje, pet anketirancev pa kot vzrok težav vidi strokovno terminologijo: »Prevajalci včasih ne poznajo vsebine oziroma ne ločijo določenih izrazov (npr. pravnih), zato lahko prihaja do ovir v komunikaciji.« Dva anketiranca omenita tolmaško tehnologijo oziroma »tehnične težave (slišijo se napačni jeziki), katerih odprava, četudi traja samo nekaj minut, ni prijetna.« Omenjeni problemi pa se vprašanim očitno zdijo sprejemljivi, saj je le en predstavnik, ki je že imel težave, na splošno nezadovoljen s tolmačenjem. Še več, anketiranci menijo, da so zaradi svojega stika z jezikom, s stroko in z aktualno terminologijo tudi sami pomemben člen v procesu uspešnega medjezikovnega posredovanja:

Po mojem mnenju smo pogosto tisti, ki soustvarjamo slovenske prevodne ustreznice za strokovno izrazoslovje, saj smo v stalnem stiku z jezikom in aktualnim izrazoslovjem. Zaradi spremljanja posameznih področij poznamo pomen tehničnih terminov, zato jih morda lažje prevajamo.

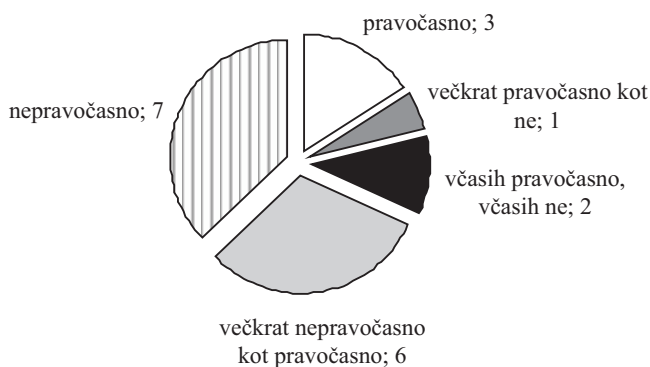

Slika 4: Zadovoljstvo slovenskih predstavnikov s tolmaškimi in prevajalskimi storitvami.

Slovenska terminologija se po mnenju anketirancev ustrezno tvori, obnavlja in prilagaja. Težave povzročajo harmonizacija oziroma usklajevanje izrazov (»Dodaten problem predstavljajo tudi strokovni izrazi, ki se uporabljajo v različnih resorjih in vsak resor potem uporablja svojo verzijo«), počasnost nastajanja, neprilagodljivost slovenskega izrazoslovja in zapletenost izrazov EU, »ker so bruseljski izrazi včasih nemogoči (implementacija, transparentnost, valorizacija, komitologija, flexicurity etc.)«. Eden izmed vprašanih je zatrdil, da se včasih uporablja kar angleška terminologija. Večina pa si pri svojem delu v Svetu pomaga z različnimi jezikovnimi orodji, v glavnem s terminološko zbirko Evroterm (14 vprašanih) in z elektronskimi slovarji (9 vprašanih).

⁴ Vsi citati so odgovori iz anket slovenskih predstavnikov v Svetu EU, če ni navedeno drugače.

S prevodi so slovenski predstavniki še bolj zadovoljni kot s tolmačenjem, toda pri tem se zaradi uveljavljenih postopkov EU pojavlja specifična težava. Dokumenti se namreč med oblikovanjem politik EU v postopku soočanja v vse uradne jezike prevajajo trikrat: ko Evropska komisija potrdi uradni predlog, ga predloži v nadaljnjo obravnavo in besedilo objavi v Uradnem listu EU; ko se akt uvrsti na dnevni red Odbora stalnih predstavnikov; ko Svet potrdi besedilo in je objavljeno v Uradnem listu EU. Kar je v postopku obravnave, se posreduje v angleščini, zato slovenski predstavniki prevodov večinoma ne dobijo pravočasno, da bi jih lahko uporabili pri delu (**Slika 5**). Toda zavedajo se dejstva, da bi bilo nerealno in nesmotno prevajati vse vmesne različice dokumentov v vse jezike, in nimajo negativnih pripomb. Trdijo celo, da je koristno brati angleške dokumente zaradi besedišča, ki ga kasneje potrebujejo pri razpravah: »Nekateri dokumenti se sicer prevajajo v slovenščino; vendar ker razprava poteka v angleščini, zaradi ‘nabora besednega zaklada’ beremo angleška besedila.«

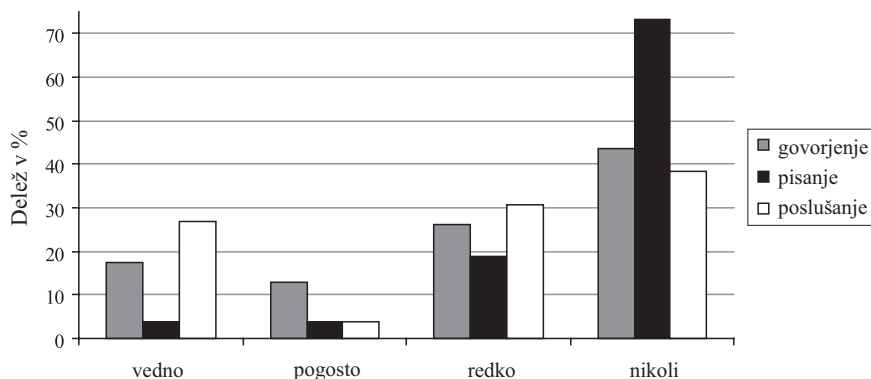
Slika 5: Pravočasnost slovenskih prevodov.

Splošno sprejeto mnenje med slovenskimi predstavniki je torej, da pri delu v Bruslju uporabljajo dokumente v izvirnih jezikih, slovenski prevodi pa so nujno potrebni za sodelavce v Sloveniji:

Menim namreč, da uradniki RS, ki redno sodelujejo v delovnih telesih Sveta, ne bi smeli imeti težav z vsaj angleščino, zato morajo biti pripravljene reagirati že na podlagi angleškega teksta, torej se lahko slovenski prevodi pojavijo relativno pozno, pa so naše intervencije/reakcije kljub temu možne, ker smo z zadevo seznanjeni; slovenski prevodi so bolj namenjeni drugim v Ljubljani, ki spremljajo delo Sveta.

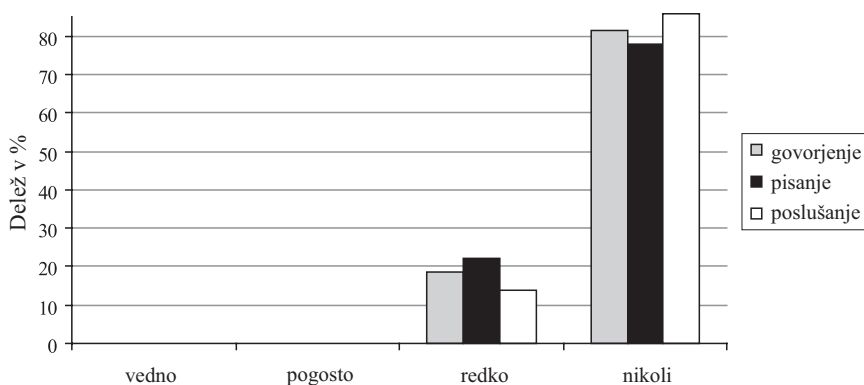
3 Raba jezikov v Svetu EU

Čeprav je tolmačenje načeloma pogosto zagotovljeno, lahko slovenski predstavniki v formalnih okoliščinah dejansko razmeroma redko uporabljajo slovenščino (**Slika 6**). Pri tem je pomenljiv odgovor predstavnika, ki v Svetu nikoli ne more poslušati slovenščine, to pa včasih iz radovednosti stori na zasedanju odborov v Evropskem parlamentu.

Slika 6: Možnosti za rabo slovenščine v formalnih kontekstih Sveta EU.⁵

V neformalnih kontekstih tolmačenje ni predvideno, a to še ne pomeni, da gre za naključna srečanja. Neformalni sestanki, ki jih skličejo institucije EU ali države članice, so organizirani in najavljeni, vendar so zaradi neformalnega statusa brez vnaprej opredeljenega režima tolmačenja. Seveda so med neformalne kontekste uvrščeni tudi manj formalni ali zares naključni dogodki, kot so večerje, kosila, srečanja na hodnikih institucij in podobno. V neformalnih okoliščinah so možnosti za rabo slovenščine precej manjše kot v formalnih kontekstih, saj je več kot 80 % vprašanih tu nikoli ne uporablja (Slika 7). Tolmačenja ni, predstavniki drugih držav članic pa redko znajo slovensko.

Slika 7: Možnosti za rabo slovenščine v neformalnih kontekstih Sveta EU.⁶

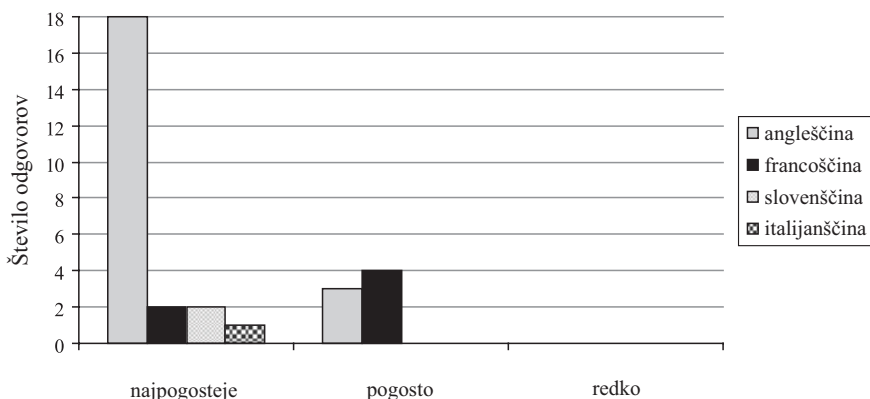
Slovenščina je v Svetu EU torej večinoma omejena za delo na višjih ravneh odločanja; tako je bilo v enem primeru zagotovljeno tolmačenje tudi na

⁵ Graf prikazuje povprečja odgovorov za dva konteksta, in sicer delovne skupine in odbore. Nekateri predstavniki na srečanjih zgolj poslušajo in ne sodelujejo aktivno: trije vprašani so odgovorili, da jim na zasedanjih nikoli ni treba govoriti, dvema pa ni treba pisati.

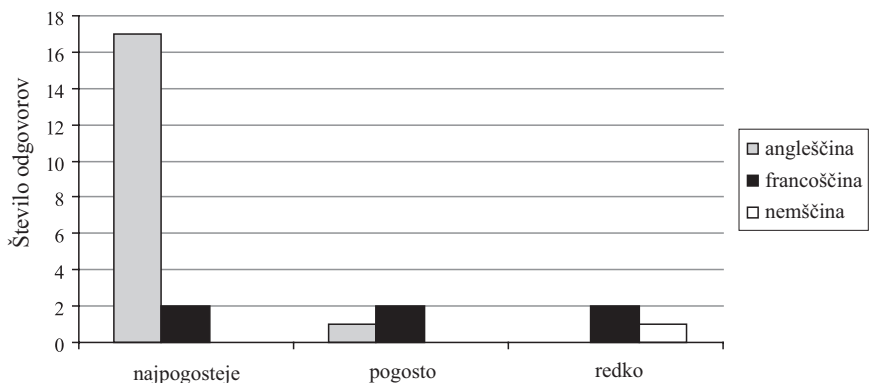
⁶ Graf prikazuje povprečja odgovorov za tri kontekste, in sicer neformalna srečanja, večerje in kosila ter srečanja na hodnikih. Pisanja je nasploh bistveno manj, na kar je izrecno opozorilo dvanajst predstavnikov, ki v teh kontekstih ne pišejo dokumentov.

neformalnih večerjah in kosilih, ko je bil prisoten minister, ki je želel vedno govoriti slovensko.

Osrednji jezik komunikacije v Svetu je angleščina oziroma v precej bolj omejenem obsegu francoščina (Slika 8 in 9). Sicer je polovica anketirancev v delovnih skupinah že uporabljala dva jezika ali več.

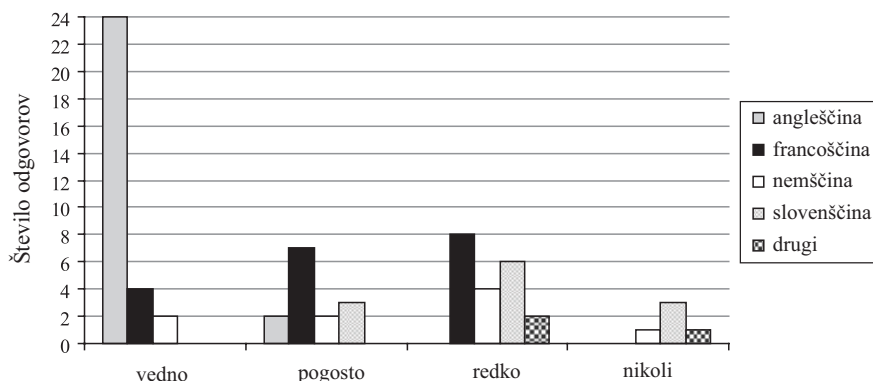
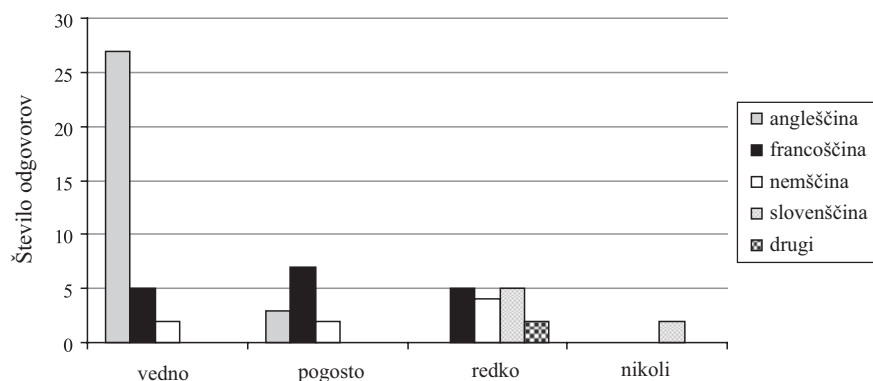

Slika 8: Jezik komunikacije v formalnih kontekstih Sveta EU.

Slika 9: Jezik komunikacije v neformalnih kontekstih Sveta EU.

Tudi pri jeziku, v katerem slovenski predstavniki v Svetu EU dobivajo dokumente, prevladuje angleščina (Slika 10 in 11), sledita francoščina in nemščina. Slovenščina se uporablja redko, znotraj odborov še precej manj kot znotraj delovnih skupin.

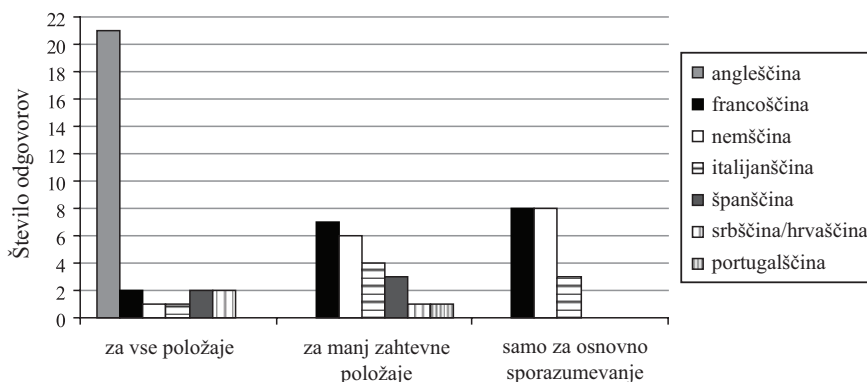
Slika 10: Jeziki dokumentov v formalnih kontekstih Sveta EU.⁷Slika 11: Jeziki dokumentov v neformalnih kontekstih Sveta EU.⁸

3. 1 Jezikovna zmožnost v tujih jezikih

Brez tujih jezikov, predvsem angleščine, ki je neuradna *lingua franca* Evropske unije, v Svetu EU ne gre. Slovenski predstavniki znajo po lastni oceni angleško dovolj dobro za vse govorne položaje (Slika 12). Francosko in nemško jih zna precej manj, in to za manj zahtevne položaje ali osnovno sporazumevanje. Preostali jeziki, ki jih znajo, so italijanščina, španščina, portugalščina in srbsščina oziroma hrvaščina.

⁷ Graf prikazuje odgovore za dva konteksta, in sicer delovne skupine in odbore.

⁸ Graf prikazuje odgovore za tri kontekste, in sicer neformalna srečanja, večerje in kosila ter srečanja na hodnikih.

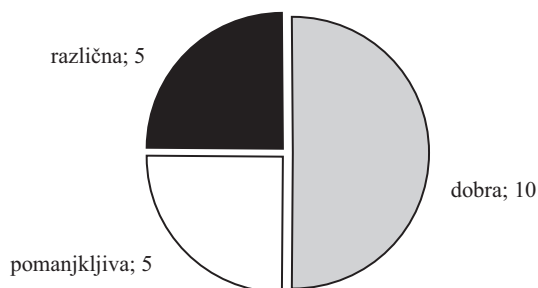
Slika 12: Jezikovna zmožnost slovenskih predstavnikov v tujih jezikih.

Zaradi izbranega delovnega jezika polovica anketiranih predstavnikov v Svetu EU še ni imela težav (**Slika 13**), tisti, ki so jih imeli, pa so jih v glavnem povezovali s francoščino. Znajo jo razmeroma slabo (trije za osnovno sporazumevanje, trije za manj zahtevne položaje), uporablja pa se precej pogosto. Situacijo, v kateri prisostvujejo sestanku v jeziku, ki ga ne razumejo, vprašani rešujejo različno. Pomagajo si s kontekstualnimi podatki in naknadnim preverjanjem razumevanja: »Poznavajoč gradiva, stanje in razpoloženje držav članic in Komisije sem pravilno dojela potek sestankov, kar sem ugotavljala na ta način, da sem po končanih sestankih po tihem v angleščini vprašala osebo iz Sekretariata Sveta, ali sem prav razumela.« Če razumevanja ni bilo mogoče preverjati, »je bilo treba blefirati; poduk – učiti se francoščino!« Kako potrebno je znanje francoščine, potrjuje podatek, da se je sedem vprašanih učilo francosko za namen dela v institucijah EU, medtem ko so se angleško učili le štirje.

Slika 13: Težave zaradi izbranega delovnega jezika.

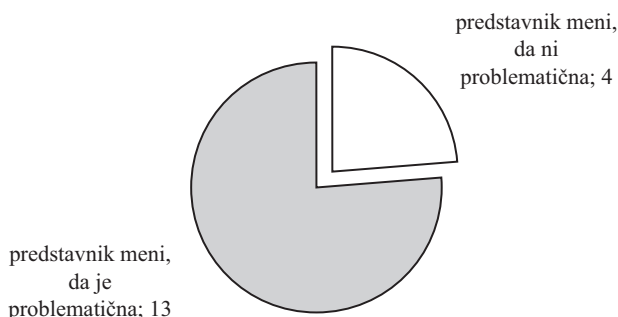
Ko ocenjujejo jezikovno zmožnost predstavnikov drugih držav članic, anketirani govorijo predvsem o angleščini, včasih pa tudi o francoščini in nemščini. Ker se ti jeziki največ uporabljajo, jih dejansko lahko najlažje ocenjujejo, po drugi strani pa morda režim treh postopkovnih jezikov vpliva na predstave vprašanih o tem, katere jezike je vredno znati. Sicer jezikovno zmožnost predstavnikov drugih držav pretežno ocenjujejo kot dobro (**Slika 14**), kar med drugim utemeljujejo z dejstvom, da »imajo večinoma več kritične mase, iz katere opravijo nabor kandidatov za mesta v mednarodnih organizacijah.« Mnenja o tem, kdo ima dobro in kdo slabo znanje, so deljena. Kot dobre omenjajo skandinavske narode, kot slabše pa romansko govoreče (Francoze, Špance, Italijane) in predstavnike starih držav članic EU, predvsem Britance in Grke. Jezikovne pomanjkljivosti so po izjavah anketirancev povezane z izgovarjavo (»Predvsem je problem v naglasu materinega jezika pri angleškem govoru.«), s terminologijo in s komuniciranjem na splošno.

Slika 14: Ocena jezikovne zmožnosti tujih predstavnikov v Svetu EU.

3. 2 Stališča o omejenih možnostih za rabo slovenščine

Možnosti za rabo slovenščine v Svetu EU so omejene, pri tem pa so slovenski predstavniki razdvojeni med čustvenim in praktičnim stališčem. Po eni strani se jim raba slovenščine zdi »stvar principa in narodnega ponosa«, omejenost rabe pa problematična (**Slika 15**). Omenjajo funkcionalne razloge, torej da v drugem jeziku težje razumejo sporočilo, se izražajo in nasploh učinkovito delujejo: »Vsekakor je težje delati v tujem jeziku, še posebno, kadar gre za pogajanja ali usklajevanje stališč.« To je seveda odvisno od jezikovne zmožnosti predstavnika, vendar nekateri problematičnost ocenjujejo tudi z vidika drugih, saj vidijo težave »za tiste, ki jezik slabše obvladajo, čeprav se tega včasih ne zavedajo.« Drugi navajajo politične oziroma simbolne razloge in menijo, da »bi bilo včasih dobro, da bi se zaradi vtisa ali podobe Slovenije na sestankih kdaj pa kdaj govorilo tudi slovensko.« Pomemben argument je tudi enakopravnost narodov: »Potrebno bi se bilo bolj potruditi (imeti več tolmačev), da bi na čim več formalnih sestankih lahko komunicirali v slovenščini, tako kot je to omogočeno npr. Angležem, Francozom, Nemcem, Portugalcem, Špancam, Italijanom, Grkom itd.«

Slika 15: Stališča o nemožnosti rabe slovenščine.

Pri odgovorih na druga vprašanja se pokaže, da ne glede na simbolne in delno tudi praktične prednosti rabe slovenščine pri predstavnikih prevladuje še bolj praktični vidik. Večinoma si ne želijo več tolmačenja oziroma prevajanja, štirim vprašanim pa se neraba slovenščine ne zdi problematična prav zaradi lažjega dela: »Ne zdi se mi problematično, ker smo tega tisti, ki delujemo na sestankih delovnih teles EU, pač vajeni.« Anketiranci v glavnem menijo, da nikakor ne bi bilo mogoče, da bi v Svetu delovali le v slovenščini (**Slika 16**). To bi bilo »logistično preveč zapleteno« in bi »zaustavilo vsebinsko delo.«

Slika 16: Možnost delovanja v Svetu EU zgolj v slovenščini.

Obstoječi večjezični sistem ima slabosti: »Lažje je, če imaš možnost govorenja v maternem jeziku, vendar pa je pomanjkljivost v tem, da moraš hkrati razmišljati v dveh jezikih, ker so delovni dokumenti pripravljani v angleškem jeziku.« Zato po precej splošnem prepričanju »ni nobenih realnih možnosti za učinkovito delovanje ob uporabi več nacionalnih jezikov. Nujno je imeti en jezik za delovno komuniciranje. Ko gre za reprezentančne govore, naj pa vsak govori po svoje in se ohranja raznolika kultura.«

Osemnajst vprašanih torej slovenščino uporablja vedno, kadar je to možno, saj je »govoriti v materinem jeziku /.../ častno« in se je »kolegom iz tujih držav /.../ poslušanje slovenskega jezika zdelo celo zelo pohvalno.« Dva pa sta odgovorila, da se jima je že zdelo neprimerno uporabljati slovenščino. Eden je to utemeljil s hitrostjo komuniciranja: »V primeru uradne korespondence je hitreje in lažje, če je ta odposlana v angleščini, ker lahko prej računaš na odziv. Je pa to neizogibno, ko gre za nujne zadeve.« Drugi je kot razlog navedel kakovost tolmačenja: »Samo če/ko ugotovim, da je tolmačenje slabo in bi stališče bilo bolje razumljeno v drugem/angleškem jeziku.«

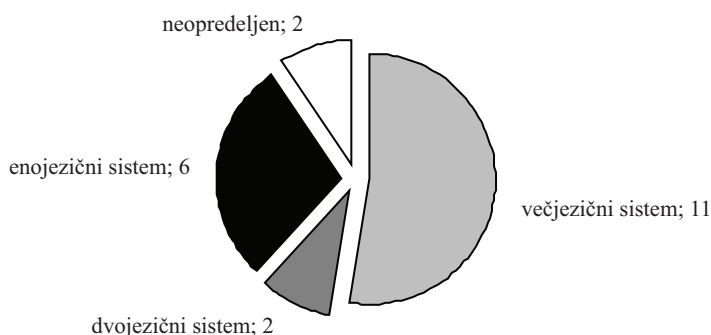
4 Jezikovna organizacija in status jezikov v EU

O jezikovni ureditvi Evropske unije obstajajo različna mnenja. Uradno in precej splošno sprejeto je stališče, da je večjezičnost temelj skupnosti, ki ga je treba ohranjati: »Usklajen soobstoj številnih jezikov v Evropi je močan simbol prizadevanja Evropske unije za združenost v različnosti, ki je eden izmed temeljev evropskega projekta. Jeziki določajo osebne identitete, hkrati pa so del skupne dediščine« (Evropska komisija 2008: 3). Spornejši so trije postopkovni jeziki, angleščina, francoščina in nemščina. Pripadniki francosko in nemško govorečih narodov se z morebitno uveljavitvijo zgolj enega jezika bojijo izgube funkcionalnosti ter zmanjšanja ugleda jezika (Ammon 2006: 329), manjše jezikovne skupnosti pa ne nasprotujejo v celoti prevladi enega samega jezika v institucijah EU. Tudi v tem prispevku je bilo namreč prikazano, da lahko francoščina in nemščina kot postopkovna jezika Slovencem povzročata komunikacijske težave. Zgolj en postopkovni jezik bi znižal stroške jezikovnega režima EU in poenostavil izbiro pri učenju tujih jezikov ter njihovi rabi, izbrani jezik pa bi se na dolgi rok iz *lingue france* (kot tujega jezika) spremenil v prvi jezik širše komunikacije (Ammon 2006: 328).

Polovica anketiranih slovenskih predstavnikov nasprotuje omejevanju tako števila kot funkcij uradnih jezikov v Svetu EU (**Slika 17**). Zagovarjajo obstoječi večjezični sistem in pri tem navajajo različne razloge: funkcionalno-komunikacijske (»naj imajo možnost sodelovanja tudi predstavniki, ki se morda v angleškem jeziku ne izražajo brezhibno, a so strokovno izkušeni«), politične (»Ne bi smeli diskriminirati nobenega jezika posamezne države članice EU. Smo pač vsi enakopravni člani EU. To je pač dejstvo v EU in naj tako ostane!«), kulturne oziroma simbolične (»je potrebno ohraniti jezikovno in s tem kulturno raznolikost«) in celo pedagoške (»uporabijo znanje tujih jezikov, ki si ga pridobijo v času izobraževanja; morda dobijo vzpodbudo za učenje drugih tujih jezikov ali poglobljanje znanja le-teh«). Pomembna je pravičnost: »Mislim, da bi se tudi predstavniki 'velikih' narodov (Angleži, Nemci, Francozi, Italijani ...) lahko učili jezike 'manjših' narodov, zlasti slovanske jezike.« Domači govorci naj bi bili v prednosti, saj je pri večini delegatov opaziti, »da je izražanje v maternem jeziku bistveno lažje in se predstavniki držav članic, ki imajo zagotovljeno tolmačenje, bolj vključujejo v razprave.« Navajajo

pa tudi bolj specifične argumente, denimo da je »v francoščini ter v nemščini predvsem pravna terminologija bistveno preciznejša /kot v angleščini/.«

Za enojezični sistem z angleščino (v enem primeru esperantom) kot delovnim jezikom se zavzema slaba tretjina vprašanih. Tudi oba neopredeljena, ki odločitve nista jasno izrazila, sta podprla angleščino: »Morda, ker je od vseh edini *lingua franca*. Po drugi strani pa je to priložnost za ohranjanje nivoja znanja drugih tujih jezikov.« Tudi za to navajajo funkcionalno-komunikacijske razloge (»lažje je komuniciranje v angleškem jeziku, ker so tudi delovni dokumenti večinoma v angleščini«), poleg njih pa omenjajo še finančne (»Prevelike obremenitve za Svet. Stroškovno neučinkovito«) in logistične motive (»Z vstopom prihodnjih članic jih bo še več, kar bo povzročilo logistične težave.«).

Slika 17: Stališča slovenskih predstavnikov o najprimernejši jezikovni organizaciji institucij EU.

5 Zaključek

Čprav je slovenščina uradni jezik Evropske unije in v enakopravnem položaju kot ostali jeziki, je dejanska jezikovna organizacija institucij EU na najnižjih ravneh pretežno enojezična. Kompleksen režim tolmačenja in prevajanja ne zagotavlja zadostnih pogojev, da bi slovenski predstavniki delali v slovenščini, zato se izrazita prevlada angleščine kaže v vseh, posebej pa neformalnih kontekstih. Druga postopkovna jezika, nemščina in francoščina, se uporabljata redkeje in slovenskim predstavnikom povzročata več komunikacijskih težav.

Slovenski predstavniki opisano stanje večinoma sprejemajo, saj menijo, da bi bilo delovanje zgolj v slovenščini nerealno. Ne glede na skromen obseg izvedene raziskave pa je nemogoče spregledati razkol med teorijo in prakso, med načelnim zagovarjanjem večjezičnosti in praktičnim udejanjanjem enojezičnosti. Ali večjezičnost v institucijah EU torej deluje? Morda najiskreneje na to odgovori eden od anketiranih ob vprašanju, ali podpira angleščino kot edini delovni jezik v Svetu EU: »Osebnostališče: da, izključno zaradi praktičnih in finančnih razlogov.

Uradno/službeno stališče, ker prihajam iz MK,⁹ pa je seveda ne. Jezikovna raznolikost, 'majhen' jezik etc.«

Literatura

Ammon, Ulrich, 2006: Language Conflicts in the European Union. On finding a politically acceptable and practicable solution for EU institutions that satisfies diverging interests. *International Journal of Applied Linguistics* 16/3. 319–338.

Erbič, Darja, 2008: Jezikovna ureditev Evropske unije in posledica članstva v EU za slovenski jezik. *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 107–110.

Evropska komisija, 2006: *Kako deluje Evropska unija. Vodnik po institucijah EU*. Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.

Evropska komisija, 2008: *Večjezičnost: prednost Evrope in skupna zaveza. Sporočilo Komisije svetu, Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij*. <http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/press_release/080918_Multilingualism_an_asset_for_Europe/COMM_PDF_COM_2008_0566_F_SL_COMMUNICATION.pdf>. (Dostop 25. 2. 2009.)

Gazzola, Michele, 2006: Managing Multilingualism in the European Union. Language policy evaluation for the European Parliament. *Language Policy* 5/4. 393–417.

Kalin Golob, Monika, 2001: Jezikovnokulturni vidiki vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. *Teorija in praksa* 38/2. 213–230.

Maalouf, Amin et al., 2008: *Zdrav izziv: Kako bi lahko veliko število jezikov utrdilo Evropo*. Bruselj. <http://ec.europa.eu/education/languages/archive/doc/maalouf/report_sl.pdf>. (Dostop december 2008.)

Stabej, Marko, 2001: Slovenščina v Evropi, Evropa v slovenščini. *37. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 261–270.

Stabej, Marko, 2002: Slovenščina v evropski jezikovni mavrici. *Družboslovne razprave* 18/40. 157–168.

Stabej, Marko, 2005: Kdo si, ki govoriš slovensko?. Mikolič, Vesna, Marc Bratina, Karin (ur.): *Slovenščina in njeni uporabniki v luči evropske integracije*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Založba Annales. 13–22.

Stabej, Marko, 2008: Večjezičnost: vojna, tekma, sožitje?. *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 61–69.

⁹ Z Ministrstva za kulturo.

Vodnik, Tina, Koblar, Jasna, in Horjak, Špela (ur.), 2005: *Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja v EU*. Ljubljana: Služba Vlade RS za evropske zadeve.